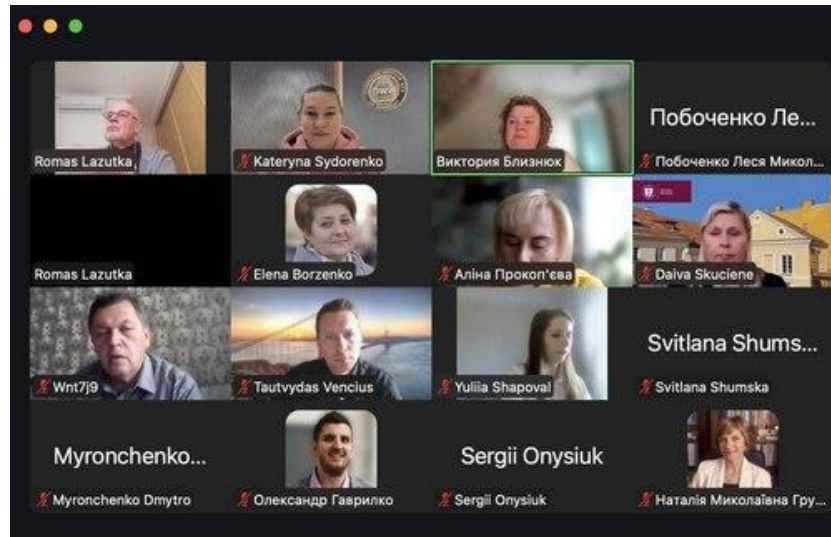

Можливості та ризики розбудови соціальної держави в Україні в умовах глобальної невизначеності

10 грудня 2025 року у форматі Київ – Вільнюс відбулася міжнародна конференція *"Можливості та ризики розбудови соціальної держави в Україні в умовах глобальної невизначеності"*. Вона стала не лише академічною подією, а й науковим майданчиком реалізації білатерального проєкту між Державною установою "Інститут економіки та прогнозування Національної академії наук України" та Вільнюським університетом, де українські та литовські дослідники обмінялися результатами досліджень за темою проєкту та досвідом їх проведення.

Робочою мовою заходу була англійська.

Символічність заходу полягала у тому, що локальні проблеми соціального життя набули глобального звучання, а європейський досвід був використаний як матеріал для критичного порівняння та пошуку рішень.

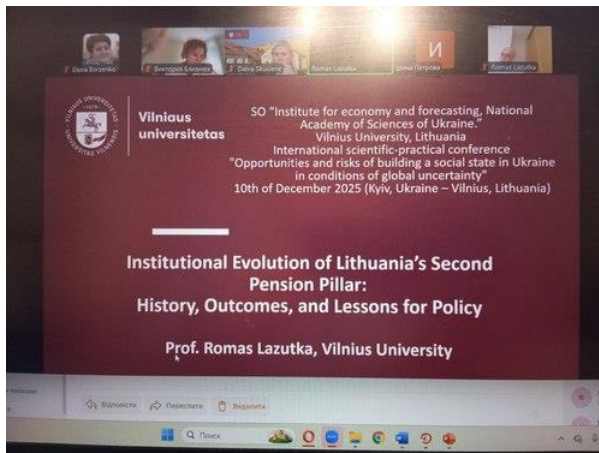
Учасники з Литви представили узагальнений аналіз пенсійних реформ Литви та України.

Порівнюючи пенсійні реформи двох країн, доктор соціології, професорка, завідувачка кафедри соціальної політики філософського факультету Вільнюського університету **Даїва Скученє (Daiva Skučienė)**

наголосила, що часті зміни ставок внесків і умов участі у другому рівні пенсійної системи Литви підірвали довіру громадян, а відсутність стабільних правил зробила реформу вразливою до політичних коливань.

Професор Вільнюського університету, доктор соціальних наук (економіка), академік Литовської академії наук, **Ромас Лазутка (Romas Lazutka)** доповнив цей аналіз, показавши, що сильними сторонами накопичувальної моделі є прозорість власності коштів та довгострокова

капіталізація внесків, проте слабкими сторонами залишаються залежність від ринкової волатильності та інформаційна асиметрія. Для України уроки Литви особливо важливі: не можна запроваджувати обов'язковість без досягнення макроекономічної стабільності, необхідно

забезпечити сталість правил, мінімізувати політичні "гойдалки" та створити зрозумілу систему комунікації з громадянами. Литовський досвід показав, що накопичувальна система може працювати лише у поєднанні з солідарною, а солідарна система потребує підтримки накопичувальної для зменшення демографічного тиску.

Українські дослідники розширили дискусію, наголошуючи на власних викликах у сфері пенсійної політики. Заступник голови Об'єднання організацій роботодавців України **Василь Костриця** наголосив, що трудова бідність та слабе охоплення колективними договорами підривають основу соціальної держави, і без модернізації

соціального партнерства неможливо забезпечити стійкість пенсійної системи.

Завідувачка відділу соціоекономіки праці Інституту економіки та прогнозування НАН України, д.е.н., чл.-кор. НАН України **Вікторія Близнюк** у своїй концепції індексу інституційної чутливості до якості життя Institutional Sensitivity Index for Life Quality (ISI – LQ) показала,

що інституційна чутливість є ключем до перетворення держави добробуту з реактивної системи компенсацій у платформу розвитку, і саме вона має стати критерієм для оцінки реформ, включно з пенсійними.

Д.е.н., проф., завідувачка сектору міжнародних фінансових досліджень відділу державних фінансів Інституту економіки та прогнозування НАН України **Олена Борзенко** звернула увагу на геоекономічні ризики, які можуть маргіналізувати Україну у глобальних ланцюгах доданої вартості, якщо економічна стратегія не буде інтегрована у соціальну політику. **Світлана Шумська**, д.е.н., доц., провідний науковий співробітник відділу моделювання та прогнозування економічного розвитку Інституту економіки та прогнозування НАН України, показала, що міжнародна допомога може бути як ресурсом розвитку, так і джерелом нових дисбалансів, якщо не узгоджується з внутрішньою стратегією. **Юлія Шаповал**, к.е.н, старша наукова співробітниця відділу грошово-кредитних відносин Інституту економіки та прогнозування НАН України, підкреслила, що доходна нерівність є головним бар'єром для згуртованості суспільства і соціальна держава має

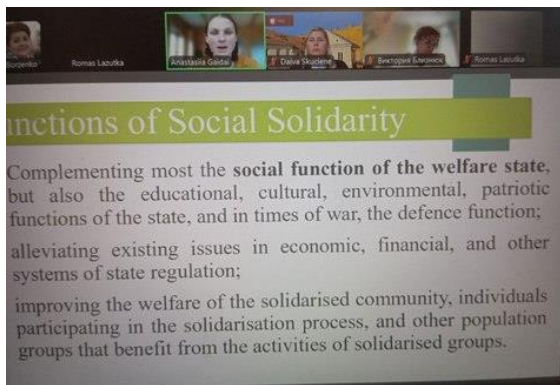

діяти не лише як компенсатор бідності, а й як активний інструмент зменшення розривів у доходах.

До дискусії долучилися й інші колеги. Професорка, д.е.н. **Ірина Петрова**, завідувачка кафедри

маркетингу та поведінкової економіки Університету «КРОК», наголосила, що довіра до інституцій є базовою умовою життєздатності соціальної держави: без пояснюваності рішень та прозорості комунікації навіть найкращі реформи можуть втратити легітимність.

Румунський партнер проєкту **Геннадій Чобану (Ghenadie Ciobanu)**, старший дослідник НДІ Праці та соціального захисту, доктор економіки (Бухарест), звернув увагу на регіональні диспропорції та їхній вплив на соціальну стабільність.

Молода дослідниця проєкту, аспірантка **Анастасія Гайдай** акцентувала на політичних ризиках та потребі інституційної узгодженості між різними рівнями влади, показавши, що без узгоджених рішень соціальна політика ризикує залишатися декларативною.

Особливого акценту надав виступ асистента, доктора соціології, молодшого наукового співробітника кафедри соціальної політики філософського факультету Вільнюського університету **Таутвидаса Венцуса (Tautvydas Venčius)**, який розгорнув тему мінімально гарантованого доходу. Він показав, що литовська модель – як єдиний каркас виплат із їх децентралізованим адмініструванням муніципалітетами – допомогла знизити витрати та досягти більшої прозорості системи. Водночас доповідач окреслив ризики, якими є демотивація до праці, складність визначення критеріїв та політична вразливість. У контексті України дослідник проаналізував експеримент 2025 року, який продемонстрував як переваги, – точніше, визначення потреб домогосподарств і підвищення ефективності підтримки, так і проблеми –

слабку інтеграцію з політикою зайнятості та освіти. Його висновок був прагматичним: мінімально гарантований дохід може стати дієвим елементом соціальної архітектури лише як частина комплексної політики, що поєднує соціальний захист із ринком праці та освітніми програмами.

На завершальній частині конференції учасники дійшли спільного висновку: у XXI столітті соціальна держава не може залишатися лише механізмом компенсацій чи перерозподілу ресурсів. Вона має стати платформою стійкого розвитку, яка поєднує економічну стратегію з інституційною якістю, інтегрує зовнішні ресурси у внутрішню політику та зменшує нерівність як ключовий бар'єр для довіри.

Конференція стала для українських та литовських дослідників не просто можливістю презентувати отримані результати досліджень, а й допомогла у напрацюванні основи для подальших спільних досліджень, порівняльних аналізів та практичних рекомендацій для політики. Вона символізувала перехід від фрагментації до стійкості, від локальних проблем до глобальних рішень і відкрила новий етап співпраці, що має стратегічне значення для формування життєздатної соціальної держави у обох країнах, дослідники яких задіяні у проєкті.